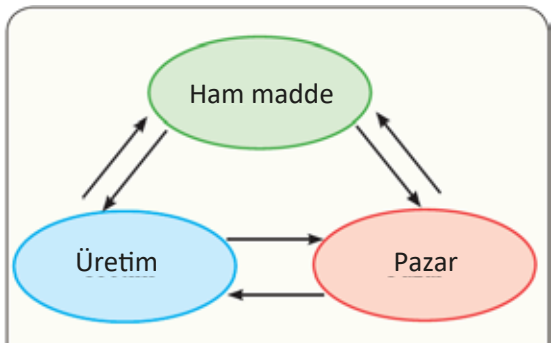
ÜLKELER VE BÖLGELER ARASINDAKİ TİCARET

Ticaretin ortaya çıkışı, Neolitik Çağ'da yapılan tarımsal faaliyetler ile Kalkolitik Çağ'da madenlerin işlenmesi sürecine dayanır. Bu dönemlerde yapılan aletler ile ortaya çıkan üretim fazlası ürünlerin değiş tokuş usulüne göre el değiştirmesi ticari faaliyetleri başlatmıştır. Ticaret, başlangıcından bugüne dek gelişerek küresel bir boyut kazanmıştır. Ülkeler ve bölgeler arasında ticaretin yapılabilmesi için ham madde, üretim ve pazar olmak üzere üç unsura ihtiyaç vardır. Birbiriyle sürekli etkileşim hâlinde olan bu unsurlardan birinin eksik olması durumunda ticaretin düzenli gerçekleşmesi beklenemez.

Ticarette asıl amaç, üretilen ürünleri satmak ve ihtiyaç duyulan ürünleri satın almaktır. Bu kapsamda ülke içerisinde yapılan ticarete iç ticaret, ülkeler arasında yapılan ticarete de dış ticaret adı verilir. Dünyada hiçbir ülke kendi ihtiyacını üretebilecek düzeyde ham madde, kapasite ve sermayeye sahip değildir. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticari faaliyetlere bağlı olarak küresel ticaret ağı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ekonomik yönden gelişmiş olan ABD, Japonya, Almanya gibi ülkeler başka ülkelerden ham madde satın alır. Bu ülkeler, satın aldığı ham maddeleri işleyerek mamul madde hâline getirir ve farklı ürünler üretir. Üretilen bu ürünler, hem ülke içerisindeki hem de diğer ülkelerdeki pazarlara gönderilir. Ekonomik yönden tam gelişmemiş ülkeler ise genellikle başka ülkelere ham madde satar ve bu ülkelerden işlenmiş ürünleri satın alır. Yaşanan bu farklılık, ülkelerin teknoloji ve sermaye bakımından aynı düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. Sudan, Kenya, Afganistan gibi ülkeler bu duruma örnek verilebilir.

Şema : Küresel ticaretin üç unsuru

Dünya geneline bakıldığında ham madde, üretim ve pazar alanlarının bulunduğu yerler farklılık göstermektedir. Dünyada tarımsal ham madde üretiminin yoğun olduğu yerler; iklim şartlarının uygun, su kaynaklarının bol ve tarım arazilerinin de verimli olduğu alanlar olarak dikkat çekmektedir. ABD, Çin, Rusya ve Hindistan'ın bu bakımdan önemli tarımsal ham madde üretimi yapan ülkeler olduğunu söylemek mümkündür. Verimli mera ve çayır alanlarının olduğu yerler ise hayvansal ham madde üretiminin yoğun olması bakımından önemlidir. Bu bağlamda büyükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı yerlere Hindistan, Çin, ABD, Brezilya, Arjantin ve Kuzey Batı

DÜNYANIN ÖNEMLİ ÜRETİM BÖLGELERİ

Sanayi Üretim Bölgeleri
- Batı Avrupa
- Kuzey Amerika
- Rusya Federasyonu
- Doğu ve Güneydoğu Asya

Enerji Üretim Bölgeleri
- Kuzey Amerika
- Orta Doğu
- Rusya Federasyonu
- Doğu Asya

Hizmet Üretim Bölgeleri
- Avrupa
- Amerika Birleşik Devletleri
- Doğu ve Güneydoğu Asya

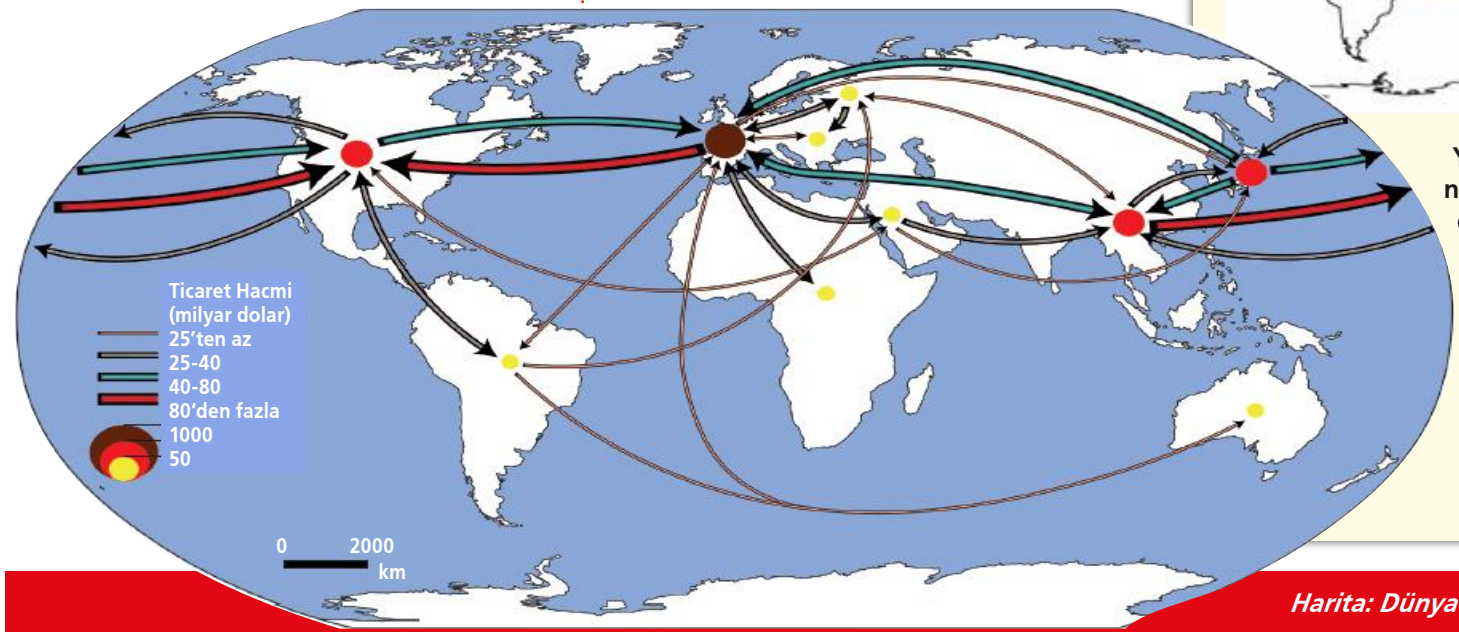
Avrupa ülkeleri örnek verilebilir. Küçükbaş hayvancılıkta ise Çin, Avustralya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Yeni Zelanda ön plana çıkan ülkelerdir. Balıkçılık açısından bakıldığında dünyada en fazla balık avlanan yerlerin sıcak ve soğuk okyanus sularının karşılaştığı alanlar olduğu söylenebilir. Okyanusa kıyısı olan ABD, Japonya, Norveç, Peru, Kanada gibi ülkeler açık deniz balıkçığı sayesinde en fazla balık avlanan ülkeler arasında yer almaktadır. Geniş ormanlık alanlara sahip ülkelerin ise orman ürünlerine dayalı ham madde bakımından zengin olduğu görülmektedir. Kanada, Rusya ve İskandinav ülkeleri ile Kongo ve Amazon havzalarında yer alan ülkeler bu duruma örnek verilebilir. Enerji üretiminde kullanılan petrol, doğal gaz, kömür gibi fosil kaynaklı madenler ile altın, demir gibi yer altı kaynaklarının olduğu yerler önemli ham madde alanlarıdır. Orta Doğu, Orta Asya, Kuzey Afrika, ABD, Rusya, Avustralya, Venezuela gibi alanların yer altı kaynakları açısından zengin olduğu söylenebilir.

Elde edilen ham maddelerin kullanıma hazır hâle gelebilmesi için işlenmesi gerekir. Gelişmiş ülkeler elde ettiği ham maddeleri en verimli şekilde değerlendirerek pazar alanlarına ulaştırır. Bu ülkeler, ham maddeleri kendi ülkelerinden elde edebileceği gibi başka ülkelerden de elde edebilir.

Dünya ticaretinde ham madde ve üretimden sonraki aşama tüketim bölgesi olan pazardır. Günümüzde en geniş pazar alanları; nüfusun yoğun, gelişmişliğin de normalin üzerinde olduğu Avrupa, ABD, Doğu ve Güneydoğu Asya'da bulunmaktadır.

Sanayi Devrimi'yle birlikte seri üretime geçilmesi ve üretilen mallara yönelik pazar arayışı, ticarete farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu sayede ülkeler arası ilişkilerde ticaretin etkisi gün geçtikçe artmış ve birçok firma bulunduğu sınırlar dışındaki ülkelerde de yatırım yapmaya başlamıştır. Serbestleşen ticari faaliyetler ve gümrük birliği, ortak pazar alanlarında artışa neden olmuştur. Bu nedenle ülkeler arası ticarette siyasi sınırların etkisi ortadan kalkmaktadır. Yapılan ticari faaliyetler, ülkeler ve bölgeler arasında serbest pazar ortamı oluşmasına; bu durum da yeni pazar arayışları ile serbest ticaret bölgelerinin ortaya çıkmasına imkân sunmaktadır.

Teknoloji, ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişip yaygınlaşması, ticaretin hızlı bir şekilde ve daha uzak yerlere yapılmasını sağlamıştır. Böylece dünya üzerindeki ticaretin hem hız hem de etki alanı bakımından önemli bir aşama kaydettiği söylenebilir. Ham maddeler, çeşitlenen üretim kolları ve artan kapasiteye bağlı olarak sanayi sektöründe hızla tüketilmektedir. Bu durum, ham madde üretim bölgeleri ile pazar alanları arasındaki etkileşimi önemli ölçüde etkilemektedir. Yaşanan bu gelişmeler ve onun getirdiği rekabete dayalı piyasa şartları; ham madde, üretim ve pazar arasındaki ekonomik ilişkinin nitelik yönünden değişmesine neden olur. Ekonomideki bu dönüşüm nedeniyle üretilen mal ve hizmetlerin zamanında tüketiciye ulaştırılmasında ulaşım önemli bir rol üstlenmektedir.

Harita: Dünya ticaret hacmi

SORULAR

Soru 1:

Aşağıdakilerden hangisi küresel şirketlerin üretim merkezlerini farklı bölgelerde kurmalarının nedenlerinden biri değildir?

A) Ham maddeye yakın olmak
B) Dağıtım maliyetlerini azaltmak
C) Üretim maliyetini azaltmak
D) Pazara yakın olmak
E) Kâr marjını azaltmak

Cevap: E

Soru 2:

Yeryüzünde üretim, ham madde ve pazar alanları birbirinden farklı olduğundan küresel ticaret büyük bir gelişme göstermiştir.

Buna göre;

I. Rusya'dan Japonya'ya doğal gaz satılması,

II. Özbekistan'dan Avrupa ülkelerine pamuk ihracatının olması,

III. Endonezya'dan İran'a buğday gönderilmesi

durumlarından hangileri ülkelerin doğal koşulları göz önünde bulundurulursa gerçekleşmiş olabilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I ve III

Cevap: D

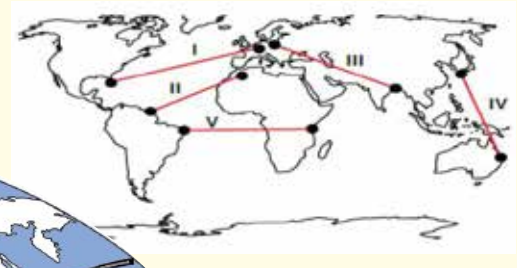
Soru 3:

Aşağıda verilen ülkelerin hangisinin ekonomisinde petrol ve doğal gaz çıkarımı önemli bir yere sahiptir?

A) İtalya
B) Azerbaycan
C) Portekiz
D) İsviçre
E) Avusturya

Cevap: B

Soru 4:

Yukarıdaki haritada numaralanmış doğrultulardan hangisi üzerinde ticaret yoğunluğu daha fazladır?

A) I.
B) II.
C) III.
D) IV.
E) V.

Cevap: A